

Р.О. Ніколайчук

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник: доктор філол. наук,

професор І. Р. Буніятова

Фразеологічні одиниці із компонентом «грошова одиниця» та їх тематична класифікація

Останніми десятиріччями фразеологія привертає до себе увагу дослідників різних міждисциплінарних сфер: мовознавців, істориків, літературознавців. Фразеологія, як і мова взагалі, є надійною схованкою здобутків культури, звичаїв, прагнень і сподівань народу, одним із найважливіших джерел дослідження його минулого життя, вивчення його словесних естетичних цінностей. Однак питання тематичної класифікації ФО із компонентом-найменуванням гроші вивчено недостатньо, тому зазначена проблема є **актуальною**. Таким чином, **метою** нашого дослідження є представити власну тематичну класифікацію ФО із компонентом «грошова одиниця». Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, показав, що певні аспекти ФО вивчалися як вітчизняними вченими (Л. Г. Авксентьєв, М. Ф. Алефіренко, Л. А. Булаховський, В. В. Виноградов, В. П. Жуков, О. В. Кунін, О. І. Смирницький), так і зарубіжними (Ш. Баллі та Л. П. Сміт).

Фразеологізми – це стійкі, зв'язні єдністю цілісного змісту, постійно відтворювані в мовленні сполуки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості, є репрезентами культури народу й у ряді випадків характеризуються образністю й експресивністю [2: 694]. В. П. Жуков під фразеологізмом розуміє стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, наділену цілісним (або рідше, частково цілісним) значенням і здатну сполучатися з іншими словами [1: 64].

У даній роботі було проаналізовано 155 фразеологічних одиниць із компонентом «грошова одиниця», відібраних методом суцільної вибірки з вітчизняних та автентичних фразеологічних словників [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10].

Всі ФО з теми дослідження було поділено на дві тематичні групи: ЛЮДИНА та ФІНАНСИ. Виокремленні тематичні групи у свою чергу

підрозділяються нами на лексико-семантичні підгрупи. Так, наприклад, у тематичній групі ЛЮДИНА визначаємо такі лексико-семантичні підгрупи фразеологізмів: багатство/заможність, емоції/почуття (впевненість, незгода, щастя, незадоволення/страждання, вдача/невдача, помста, негативна/позитивна характеристика людини), інтелектуальні процеси, бідність/нестача грошей, ставлення до грошей. У групі ФІНАНСИ ми виокремили, зокрема, такі лексико-семантичні підгрупи: валюта, гроші, банківські операції та витрати. Також було виявлено деякі ФО, які не були віднесені до жодної з даних тематичних груп або їхніх підгруп. Але, оскільки, кількість таких ФО невелика (всього 10), тому надалі ми будемо розглядати тільки ті ФО, які входять до складу лексико-семантичних груп ЛЮДИНА (всього 94) та ФІНАНСИ (всього 51).

Розглянемо особливості наповнення першої тематичної групи ЛЮДИНА з фразеологізмами із компонентом «грошова одиниця». Було з'ясовано, що дослідні ФО представлені, зокрема, у тематичній підгрупі **багатство/заможність**, в якій фіксуємо фразеологізми зі значеннями:

- **заробляти гроші** – *make money hand over fist; put your money where your mouth is; bring an amount of money in; money doesn't grow on trees; the smart money; one's (butter and) egg money; marry for money;*

- **наживатися** – *coin/mint money; there is money in it; money begets (breeds, draws, makes) money; money is the sinews of war;*

- **мати гроші/багато грошей** – *be in the money (in pocket, in cash); one is rolling in money; have money to burn; be flush with money; be made of money; wallow in money; sink of (with) money; heaps (pots, piles) of money;*

- **використовувати гроші** – *money makes the mare go; money talks; it takes money to make money;*

- **заощаджувати гроші** – *money likes to be counted; save money up (for something); stretch one's money and make one's money stretch; count the pennies; a penny saved is a penny earned; pinch pennies;*

- **легкі гроші** – *money for jam; money for old rope; found money; come into (some) money and come into a (small) fortune; pennies from heaven; money from home; cash in on (something);*

- **підкуп** – *hush money;*

- **бути успішним** – *have a good run for your money.*

Тематична підгрупа **емоції / почуття** охоплює фразеологізми зі значеннями:

- **впевненість** – *the smart money is on something; see the colour of someone's money; be dollars to doughnuts that; bet your bottom dollar; my money's on somebody;*

- **незгода** – *no money would buy it; not for the world; not for all the money in the world; not for love or money;*

- **щастя** – *look/feel like a million dollars/bucks;*

- **незадоволення/страждання** – *get/take/demand etc. your pound of flesh; fork some money out (for something); turn up like a bad penny;*

- **вдача/невдача** – *even money; you pays your money and you takes your choice; put one's money on a scratched horse;*

- **помста** – *pay someone back in their own coin;*

- **негативна характеристика людини** – *as phony as a three-dollar bill;*

- **позитивна характеристика** – *as sound as a dollar.*

У тематичній підгрупі **інтелектуальні процеси** фіксуємо фразеологізми зі значеннями:

- **мати думку/сенси** – *for my money; penny for one's thoughts; be right on the money; put in one's two cents (worth); no more than ninepence in the shilling; not the full shilling;*

- **знання** – *the penny drops; hammer something into someone and pound something into someone; hit the books and pound the books.*

Тематична підгрупа **бідність/нестача грошей** представлена, зокрема, фразеологізмами з такою семантикою:

- **бідність** – *not have a penny to bless yourself with; bottom dollar;*

- **брак коштів** – *be short of money (cash; be out of cash; hard up); not made of money; pressed for money (for cash); pushed for cash (for money); live on an amount of money; not a penny; strapped for cash; red cent; (not) have two pennies/cents to rub together;*

- **мати чогось не вдосталь** – *out an amount of money.*

У тематичній підгрупі **ставлення до грошей** наявні, зокрема, фразеологізми з такими значеннями:

- **позитивне** – *money has no smell; money makes the man; money makes the world go round; every penny counts; almighty dollar; money is power;*

- **негативне** – *money often unmakes the men who make it; money is a good servant but a bad master; money is the root of all evil; a friend at court is better than*

a penny in purse; lend your money and lose your friend; ounce of common sense is worth a pound of theory; ounce of discretion is worth a pound of wit; ounce of prevention is worth a pound of cure.

Розглянемо наступну тематичну групу ФІНАНСИ з фразеологізмами з компонентом-найменуванням гроші. Аналіз лексикографічних джерел дозволив з'ясувати, що дослідні ФО представлені в тематичній підгрупі **валюта**, в якій фіксуємо фразеологізми зі значеннями:

- **обмін грошей** – *cash in (something) or cash (something) in; cash in your chips;*
- **наперові гроші** – *folding money; soft money;*
- **металеві гроші** – *hard money; token money; cold hard cash;*
- **готівка** – *ready money; money in hand; spending money.*

Тематична підгрупа **гроші** представлена, зокрема, фразеологізмами зі значеннями:

- **фальшиві гроші** – *funny money; laundered money; black money; hot money;*
- **інфляція/девальвація** – *a run on the dollar/pound; monopoly money;*
- **власні кошти** – *seed money;*
- **різне** – *conscience money; dirty money.*

У тематичній підгрупі **банківські операції** наявні фразеологізми з такими значеннями:

- **кредитування** – *caution money;*
- **операції з фізичними та юридичними особами** – *money order; smart money.*

Тематична підгрупа **витрати** представлена фразеологізмами з такими значеннями:

- **бездумно витратити гроші** – *make the money fly; throw (fling) one's money away (right and left); throw money down the drain; play ducks and drakes with money; spent money like water; spent money like it was going out of fashion; throw money around; throw money at something; throw good money after bad; have more money than sense; money burns a hole in someone's pocket; fool and his money are soon parted; money is no object; pay good money for something; cost a pretty penny; in for a penny, in for a pound;*
- **гроші, витрачені дарма** – *you can kiss your money good-bye; you can whistle for your money; someone's money went west; be bad money;*

- *швидко витратити гроші* – *lose/spend money hand over fist*;
- *гроші, витрачені не дарма* – *money spent on the brain is never spent in vain; get your money's worth*;
- *недоотримані кошти* – *lie out of one's money; cut (someone) off without a penny*;
- *невеликі витрати* – *be two/ten a penny*;
- *грати на гроші* – *play for money; put money on something; buy money*.

Отже, з усіх тематичних груп, що представлені у класифікації, з найбільшою кількістю фразеологізмів з компонентом-найменуванням гроші є група ЛЮДИНА, трохи меншою за кількістю є група ФІНАНСИ, оскільки, по-перше, всі процеси, що відбуваються з грошима здійснює людина, а, по-друге, саме гроші є продуктом життєдіяльності людини.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у поглибленому вивченні фразеологічних одиниць з компонентом «грошова одиниця» у сучасній англійській мові із використанням матеріалів лінгвістичних корпусів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов / В. П. Жуков. – М.: «Просвещение», 1978. – 160 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.

Список використаних словників

3. Квеселевич Д. И. Современный русско-английский фразеологический словарь / Д. И. Квеселевич. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 624 с.
4. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – М.: Русский язык, 2005. – 503 с.
5. Ammer Christine. The American Heritage Dictionary of Idioms / Christine Ammer. – Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1997. – 729 p.
6. Chambers Dictionary of Idioms: English-Ukrainian Semibilingual. – К.: Всеуито, 2002. – 475 p.
7. Cowie A. P. Oxford dictionary of current idiomatic English / A. P. Cowie, and R. Mackin. Vol.2. Phrase, clause and sentence idioms. – Oxford: Oxford university press, 1986. – 685 p.
8. Hornby A. S. Oxford Student's Dictionary of Current English / A. S. Hornby, Christina Ruse. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 748 p.
9. McArthur T. Longman Dictionary of English Idioms / T. McArthur. – Harlow: 1979. – 388 p.
10. Hornby A. S. Oxford Student's Dictionary of Current English / A.S.Hornby, Christina Ruse. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 748 p.